

Der Derian, James (1992): *Antidiplomacy: Spies, Terror, Speed, and War*. Blackwell Publishers, Oxford, 215 s.

James Der Derianin *Antidiplomacy* on monella tapaa merkittävä ja huomion arvoinen teos. Der Derian lukeutuu siihen vielä harvalukuiseseen kansainvälisen politiikan tutkijajoukkoon, joka ammentaa metodologiansa, käsitteistönsä ja esitystapansa ranskalaisesta jälkistrukturalismista. Kun jälkistrukturalistit ovat aiemmin kansainvälisen politiikan piirissä lähinnä tutkineet historiaa genealogisesti sekä pyrkineet selventämään omaa rooliaan ja asemaansa dekonstruoimalla tieteenalan perusolettamuksia ja käsitteitä, Der Derian tarttuu nyt rohkeasti ajankohtaisiin ja polttaviin ongelmiin. Kirja käsittelee aikaväliä toisen kylmän sodan alusta Persianlahden sodan loppumiseen pyrkien osoittamaan, miten tiedustelu, terrorismi sekä sodankäynnin ja diplomatian nopeutumisen ilmiön saamat uudet globaalit muodot ovat sekä voimistaneet valtioiden turvallisuusrakenteita että luoneet ilmiön, jota Der Derian nimittää antidiplomatiaksi.

Tuloksena on viiltävä, säälimätön ja älyllisesti ennakkoluulon sukellus yhä nopeutuvaan ja teknistyvään kansainvälisen politiikan todellisuuteen. Poliittisen realismin ja filosofisen aikalaiskritiikin välimaastossa liikkuva *Antidiplomacy* välttää nihilismin ja diskursiivisen keikaroinnin hetteiköt ja avaa uuden, vaikkakin pelottavan, näkökulman aikamme kansainvälisiin ongelmiin.

Antidiplomacy on lähestyttävä varoen. Der Derianin kirjoitustyylillä poikkeaa radikaalisti siitä traditiosta, johon yhteiskuntatieteissä ja varsinkin kansainvälisen politiikan tutkimuksessa on totuttu. Lukijan assosiointikykyä kunnioittava teksti pakottaa toisenlaiseen lukustrategiaan kuin perinteinen, totalisoivan yksiselitteinen teksti. Der Derian pyrki genealogian ja diskurssianalyysin avulla paljastamaan vallankäytön muotoja, jotka ovat aiemmin jääneet vaille huomiota. Analyysiä jäsentää pyrkimys kyseenalaistaa ne identiteetit, binääriset oppositiot sekä maantieteelliset, käsitteelliset ja epistemologiset rajat, jotka määrittävät kansainvälisen politiikan tutkimusta. Der Derianin kritiikki ei pohjimmiltaan kohdistu mihinkään yksittäiseen teoreettiseen rakennelmaan vaan koko näennäisen hajanaisen kansainvälisen politiikan tutkimuksen kentän läpi tunkevaan rationalistiseen ajatukseen, miten »kaikki järkeenkäypä (reasonable) on totta».

Kritiikin aseissa ja kohteissa näkyvä jälkistrukturalistisen kansainvälisen politiikan tutkimuksen tämän hetken ehkä suurin ongelma. Aiemman tutkimuksen vähyydestä johtuen Der Derian joutuu usein operoimaan suhteellisen epämääräisillä käsitteillä, tekemään kyseenalaisia yleistyksiä määrittellessään kritiikin kohdetta ja viittaamaan »jälkistrukturalisteihin» yksittäisten ajattelijoiden sijasta.

Der Derian havainnollistaa metodologiaansa kohdistamalla huomionsa kolmeen ilmiöön, jotka reaali maailmassa kyseenalaistavat perinteisen käsityksen valtioiden välisestä politiikasta. Muutokset vakoilussa ja tiedustelussa, terrorismissa sekä sodankäynnin ja diplomatian

nopeutuminen ovat Der Derianin mukaan luoneet antidiplomatian, jonka postmoderni problematiikka on perinteisten paradigmojen tavoittamattomissa. Antidiplomatian takana olevat vallankäytön teknologiat ovat läpinäkyviä ja kaikkialla läsnäolevia, 'todellisempia' ajassa kuin paikassa. Der Derianin teesi on, että mitä lähemmäksi teknologinen ja tieteellinen diskurssi tuo toisuden – mitä enemmän malli muistuttaa todellisuutta ja imago objektia (esim. CNN ja Persianlahden sota, satelliittien avulla tapahtuva tiedustelu jne.) – sitä vaikeampi meidän on nähdä itsemme toisessa. Toiseus on postmodernissa antidiplomatiassa etsittävä modernin binääristen oppositioiden ja maantieteellisten rajojen sijasta yhä nopeutuvan »kronopolitiikan» ja yhä kehittyneemmän »teknostategian» diskursseista.

Antidiplomatia-termin määrittelyn sekavuudessa ja puuttellisuudessa paljastuu kirjan heikoin lenkki: *Antidiplomacy* on kirjoitettu lukijoille, joille jälkistrukturalistinen diskurssi on entuudestaan tuttu. Der Derian sanoutuu heti alkajaisiksi irti pyrkimyksestä esittää jonkinlainen jälkistrukturalistinen teoria kansainvälisestä politiikasta – onhan ajatus »suuresta teoriasta» sinänsä ristiriidassa jälkistrukturalistien pyrkimysten kanssa. Tausalla on kuitenkin pyrkimys synteisiin, vastasimulaatioon antidiplomatiale.

Tutkimuksen argumenttien ymmärtämiseksi on syytä korostaa Der Derianin tieteenfilosofisia lähtökohtia. Der Derianilla on jälkistrukturalististen metodologian takana maailmankuva, jonka suuria nimiä ovat Hegel, Marx ja Sartre ja joka pohjimmiltaan linkittyy juutalais-kristilliseen dialektiseen ajattelumalliin. Tämä kannattaa pitää mielessä, kun vertaa Der Derianin johtopäätöksiä kansainvälisen politiikan tutkimuksen valtavirtaan, jossa vertailukohdiksi intuitiivisestikin muodostuvat hobbesilais-machiavelliläinen realismi ja kantilainen idealismi.

Der Derianin tavasta soveltaa dialektista ajattelumallia kansainvälisen politiikan tutkimukseen antaa hyvän kuvan hänen läpimurtotoeksensa *On Diplomacy: A Genealogy of Western Estrangement* (1987). Diplomatian historia nähdään siinä jo kauan ennen kansallisvaltioiden syntyä alkaneena pyrkimyksenä välttää universaali vieraantumisen erillisten intressien välittämisen kautta – löytää identiteetti erilaisuudessa. Der Derian näkee paljon vaivaa osoittaakseen yhä uudelleen kielen ja todellisuuden välisen yhteyden (»word/world order») ja sen heijastumata kansainvälisen politiikkaan. Lähestymistapa mahdollistaa huimia analogioita – aikamme diplomatian (ja antidiplomatian) juuret voidaan genealogisesti jäljittää siihen »myto-diplomatian» tilaan, jota leimaa pyrkimys välittää ihmisen ja Jumalan välistä vieraantumista ja joka sai ensimmäisen systemaattisen ilmaisunsa augustiinolaisessa »tavoittamattoman dialektiikassa». Tätä taustaa vasten käy ymmärrettäväksi se moraalittomuus josta Der Derian antidiplomatiata kritisoi. Antidiplomatia on ristiriidassa moraalisen projektin kanssa, jota kantaa ajatus, että subjekti voi olla olemassa vain olemalla toiselle ja itselleen toisen kautta.

Tiedustelun ja vakoilun käsittely antidiplomatian rep-

representaatioina on kirjan ehkä sekavinta ja kokonaisuuden kannalta vaikeimmin perusteltavissa olevaa antia. Tutkijan lähtökohtana on suurvaltojen välinen tiedusteluregiimi, jonka luonteeseen on suuresti vaikuttanut tiedusteluteknologian kehitys. Tiedustelua ei Der Derianin mukaan pitäisi lähestyä objektiivisia totuuksia tuottavana prosessina, vaan diskurssina, jota leimaa paranoidi suhtautuminen toiseuteen (Der Derian käyttää käsitettä »cyberparanoia» kuvaamaan tilannetta, jossa kehittynyt teknologia vielä lisää vieraantumista). Intertekstuaalisen analyysin avulla Der Derian pyrkii kartoittamaan niitä vakoilun valtarakenteita, jotka jäävät perinteisten paradigmojen tavoittamattomiin. Johtopäätös on, että tiedustelua ja vakoilua antidiplomatian representaatioina leimaa vieraantuminen, toiseuden pakonomainen tarkkailu ja teknologian kiihdyttämä vauhti.

Empirian suhteen Der Derian kuitenkin liikkuu heikoilla jäillä. Hänelle eivät riitä saatavissa olevat faktat (joita ei ymmärrettävistä syistä ole paljon), vaan analyysia on pyritty täydentämään käyttämällä toisena 'tekstiniä' fiktiivistä vakoilukirjallisuutta. Der Derian perustelee empirian laajentamista myös tiedusteluun liittyvien faktojen ja fiktioiden toisiaan ruokkivalla suhteella. Huvittavana (ja pelottavana) esimerkkinä tästä hän mainitsee Yhdysvaltojen entisen varapresidentin Dan Quaylen pitämän ulkopoliittisen puheen, jossa Quayle lainaa agenttikirjailija Tom Clancyn romaania puolustaakseen argumenttiaan Tähtien sota -hankkeen tarpeellisuudesta. Tahattomasti Der Derian kuitenkin syyllistyy itsekin samantyyppisiin virheisiin.

Der Derianin lähtökohta terrorismin tutkimukseen on omalaatuinen turvallisuuskäsitteen kritiikki. Genealogisesti hän osoittaa, kuinka paradoksaalinen käsite turvallisuus mm. turvattomuuden, oman kuolevaisuuden kieltämisenä ontologisesti on. Turvallisuuskäsitteen historia voidaan lukea pyrkimyksenä nousta tämän paradoksin yläpuolelle ulkoistamalla turvattomuuden tunne radikaaleimpaan mahdolliseen objektiin, kuolemaa tuottavaan toiseuteen.

Tätä taustaa vasten Der Derian ei näe kansainvälistä terrorismia niinkään järjestelmän legitimitteettikriisin synnä tai seurauksena, vaan kriisin simulaationa (mistä johtuen anti-terrorismi taas on sen vastasimulaatio, pyrkimys legitimitteettiperiaatteen palauttamiseen samalla tasolla). Terrorismin uhka ei määrity maantieteellisesti, kuten sodan uhka, vaan ajallisesti – sen valta kanavoituu väkivallan välittömästi esittävän globaalien median kautta. Terrorismi ei siten Der Derianin mukaan ole vain sarja konkreettisia väkivallantekoja, joiden merkitys voitaisiin kaivaa ruumiskasojen alta. Sen funktio on syvemmällä: toisaalta se luo globaalien median välityksellä valtiollisen turvallisuuden läpi tunkevan turvattomuuden ja pelon tilan, jossa panttivankina on turvallisuuden kulttuurin simulaatioon uskonut yksilö; toisaalta sen vastasimulaatio osoittaa sen väkivaltakoneiston, joka ylläpitää valtiollista turvallisuutta.

Der Derianin vauhdin (speed) käsitteen analyysi on teoreettisesti mielenkiintoinen ja käytännönkin kannal-

ta relevantti projekti. Se tarjoaa uuden näkökulman keskusteluihin historian lopusta, kylmän sodan päättymisestä, Jugoslavian hajoamisesta ja Persianlahden sodasta. Jälkistrukturalisteihin lukeutuvan Paul Virilion ajatteluun nojautuen Der Derian pyrkii analysoimaan, minkälaisia vaikutuksia asejärjestelmien, viestinnän ja päätöksenteon nopeutumisella on kansainväliseen politiikkaan. Virilion väite on, että sodankäynnin tila ei ole enää maantieteellinen vaan elektroninen. On tapahtumassa muutos geopolitiikasta »kronopolitiikkaan», jossa sota on taistelua tilasta, jota määrittää aika, ei paikka. Der Derian pyrkii osoittamaan, miten antidiplomaattiset voimat muodostavat samanaikaisesti käytännössä oman diskursiivisen negaationsa geopolitiikalle pysähtyneisyydelle ja avaavat mahdollisuuden uuden kronopolitiikan tutkimiselle.

Der Derianin kytkee balkanisaatio-käsitteen genealogisen tarkastelun mielenkiintoisella tavalla visioihin kylmän sodan jälkeisestä uudesta maailmanjärjestyksestä. Johtopäätös on yllättävä: Yhdysvaltain ajama politiikka perustuu itse asiassa (neo)idealismille, vaikka sitä yleensä kutsutaankin neorealismiksi. Uuden maailmanjärjestyksen kulmakivet – länsimaiset arvot, liberaalidemokraattinen kapitalismi, taloudellisen keskinäisriippuvuuden korostus, edistysusko jne. ovat kulttuurisidonnaisia, eikä niiden kritiikki saisi tukahtua globaalien balkanisaation uhan alla. Balkanisaatio ilmiönä saattaa johtaa epäjärjestykseen ja anarkiaan, mutta tämä uhka on nähtävä suhteessa siihen diskursiivisen vallan historiaan, joka balkanisaatiolla käsitteenä on epäoikeudenmukaisten järjestysten oikeuttajana.

Tätä taustaa vasten Der Derian analysoi Persianlahden sotaa Yhdysvaltain pyrkimyksenä täyttää ja raamittaa sitä tyhjötä, jonka kylmän sodan päättyminen ja »historian loppu» jättivät. Der Derian nimittää Persianlahden sodan syndroomaksi sitä pakonomaista tarvetta, joka Yhdysvalloilla on luoda ja tuhota heikompi vihollinen todistaakseen hegemonisen asemansa kylmän sodan jälkeen. *Antidiplomacyssä* kritiikin kohteena ei kuitenkaan ole itse sota ja sen strategiset syyt, vaan sodan teknologiset representaatiot (»cyberwar»). Tämän tutkimiseen tarvitaan jälkistrukturalistista metodologiaa, koska vain sen avulla voidaan dekonstruktoida se turvallisuutta tuottava videopelämäinen illuusio, jonka teknologia luo katsojan ja kuoleman välille. Der Derianin mukaan vaarana on, että sodan teknologisesta simulaatiosta tulee nietscheläinen »illuusio, jonka on unohdettu olevan illuusio». Simulaatiosodasta tulee turvallinen tapa kohdata toiseus.

Reseptiksi Persianlahden sodan syndroomaan ja ikkame antidiplomatiaan Der Derian tarjoaa luopumista uskosta siihen, että hengelliset, dialektiset tai tieteelliset prosessit ylittävät kansalliset ja kansainväliset rajat ja tuovat turvallisuutta tilaan, jossa sitä ei ole. Oppi-isilleen uskollisena Der Derian peräänkuuluttaa erillisuuden välttämättömyyden hyväksymistä ja painottaa heterogeenisyyttä lähtökohtana toiseuden problematiikan ymmärtämiselle. *Antidiplomacyssä* voidaankin selvästi

nähdä pyrkimys nousta *On Diplomacy*n hegeliläisen todellisuuskäsityksen yläpuolelle. Suhde toiseuteen on moraalin lähtökohta mutta ilman suurten projektien luomaa sosiaalista sidettä.

*Antidiplomacy*n filosofiset lähtökohdat ja jälkistrukturalistinen kirjoitustyyli ovat vielä toistaiseksi poikkeuksellisia kansainvälisen politiikan tutkimuksessa. Tyyli-lajin vaikeus ei kuitenkaan saisi olla riittävä syy tuomita kirjan erilaisuutta. Viimeistään Persianlahden sota paljasti, miten häilyvä sodan ja simulaation, todellisuuden ja hyperreaalin suhde on ja miten nopeasti uusia vallankäytön muotoja on otettu käyttöön. Der Derian varoittaaakin, että jos vallankäyttäjille annetaan yksinoikeus antidiplomatiaan, teoreettinen reflektio voi hävitä teknologiselle reifikaatiolle. Mitä enemmän turvallisuuden tunnetta uudet vallankäytön teknologiat tarjoavat, sitä kauemmaksi toinen, toisen kuolema ja samalla oma itse vieraannutetaan siitä todellisesta tilanteesta, jossa toiseus kohdataan.

HENRIKKI HEIKKA
